

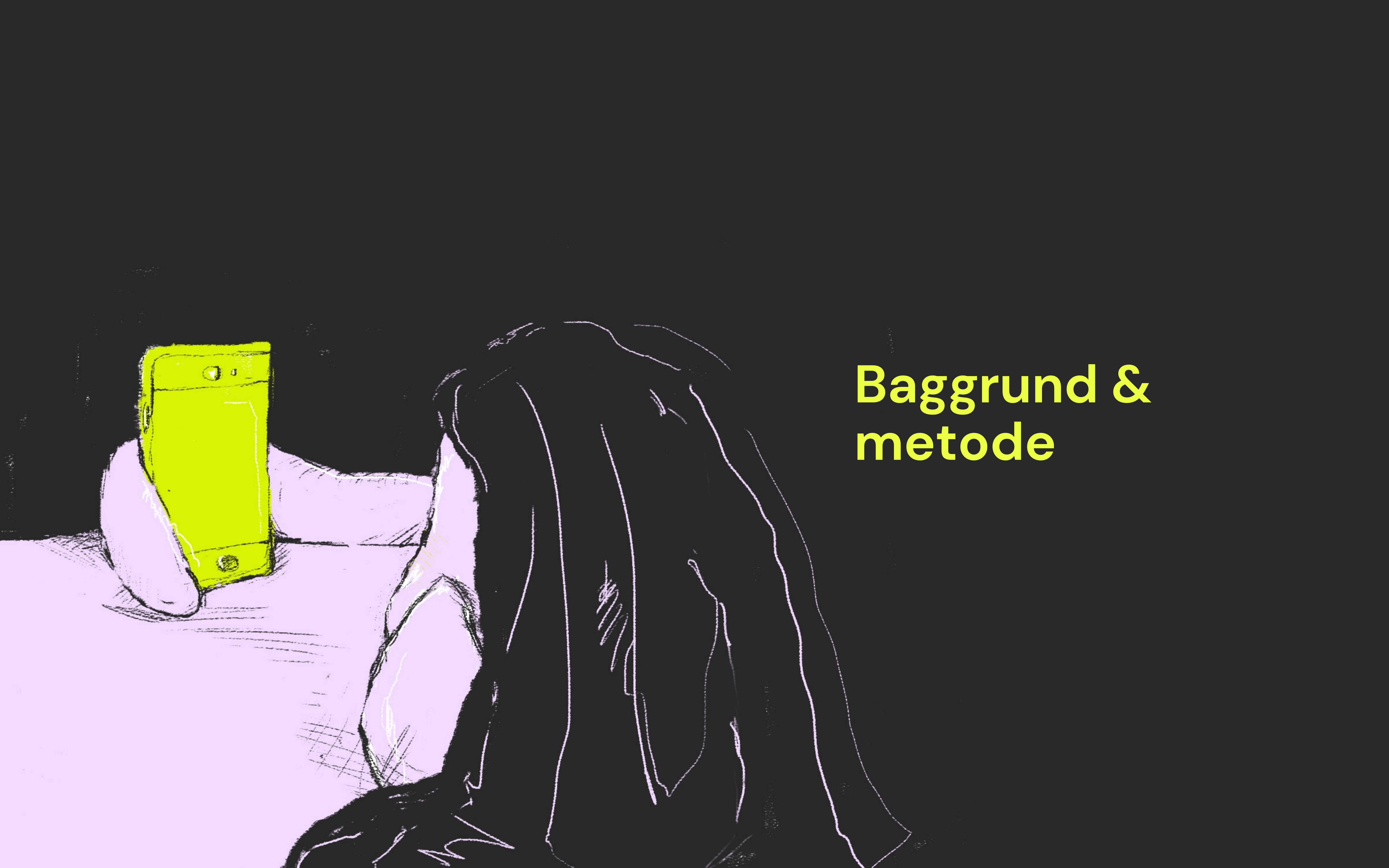
Unge oplevelser af online-risici på sociale medier

Kvalitativ analyse af, hvad unge oplever af risici på sociale medier, hvordan det påvirker dem og hvordan de håndterer og forebygger ubehagelige og utrygge oplevelser.

Indholdsfortegnelse

- 1 Baggrund & metode
- 2 Undersøgelsens hovedresultater
- 3 Unges oplevelser med online-risici
- 4 Oplevelsen af online-risici på forskellige platforme
- 5 Hvordan påvirker de ubehagelige oplevelser de unge – og hvordan håndterer de det?
- 6 Hovedproblemer identificeret i undersøgelsen
- 7 Udvalgt litteraturhenvisning

Baggrund & metode

De tre analyser i projekt Tryk digital by Aalborg

Analyse #1

Den brede offentlige digitale samtale

Vi undersøger, hvad der præger den offentlige samtale, og hvordan den kan anskues i en forebyggelses-kontekst

Analyse #2

Unge i den digitale by

Vi undersøger unges oplevelser af online-risici.

Analyse #3

Den politiske digitale by

Vi identificerer og beskriver den politiske samtale i Aalborg og ser, hvornår den er tryk og utryk

Definition af online-risici

Krænkelser

- Mobning
- Sproglige angreb og had
- (Seksuel) chikane
- Deling af personlige billeder, oplysninger mv.
- Falske profiler eller datingsider

Misinformation

- Vildledende eller beviseligt forkerte oplysninger om fx vacciner, valghandlinger og politik.

Ekstreme miljøer

- Had
- Racisme
- Selvskade
- Selvmord, drab og dødsulykker
- Krig

Svindel

- Falske webshops
- Falske konkurrencer
- Phishing mv.
- Identitetstyveri
- Investeringssvindel

Sådan har vi undersøgt unges oplevelser med online-risici

Fokusgruppeinterview

Tre fokusgruppeinterviews med 17 unge i alderen 14 til 17 år. Interviewene blev foretaget på en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, et alment gymnasie og et fritidscenter i et forebyggelsesområde. De unge meldte sig selv til at deltage i interviewet efter at være blevet præsenteret for undersøgelsens formål.

Ekspertinterview

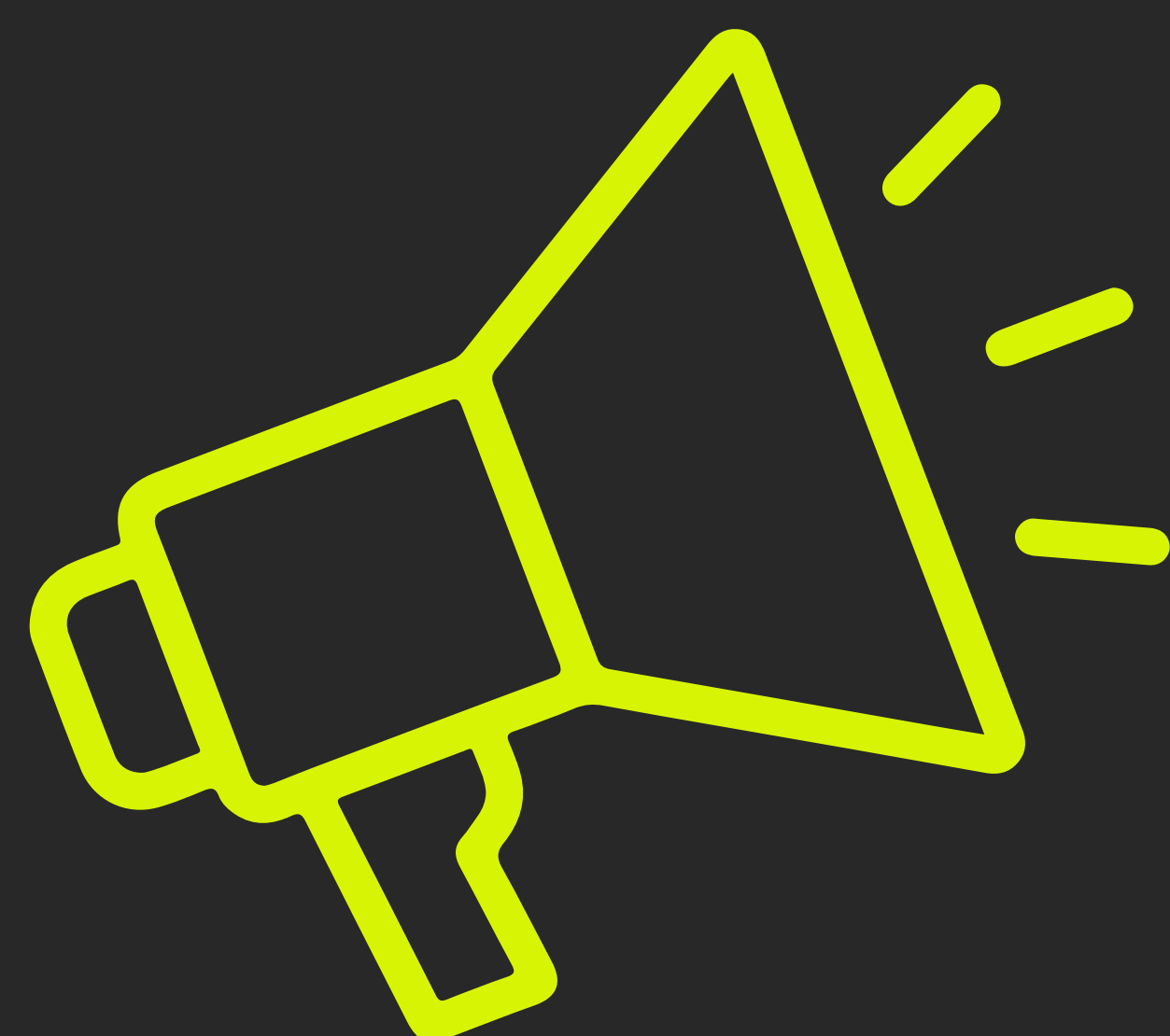
Fire interviews med eksperter, praktikere og ledere fra Ung Aalborg, Midtbysjakket, Fri-Stedet og Ung AUC

Forskningsgennemgang

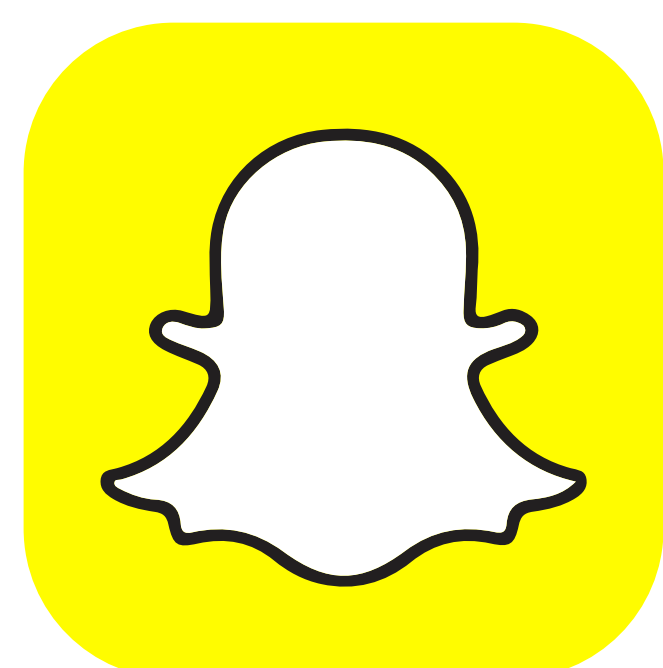
Gennemgang af danske og udenlandske undersøgelser og studier af online risici blandt unge.

Hovedpointer fra den nyeste viden om unges oplevelser med online-risici

1. Online og offline mobning forstærker hinanden
2. Piger, pre-teens samt ensomme børn og unge er mest udsatte for online mobning
3. Drengene er mere tilbøjelige end piger til at udvise online risikoadfærd
4. Eksponering for online risici opleves som en præmis for internettet og sociale medier af mange børn og unge, og derfor ignorerer eller blokerer de typisk dette indhold
5. Børn og unge forventer ikke nødvendigvis, at voksne omkring dem forstår eller interesserer sig for deres online liv – derfor er de også mere tilbageholdende med at dele ubehagelige online-oplevelser
6. Viden på området er fragmentarisk og ufuldstændig – mange områder mangler dybdegående, kvalitativ udforskning, der undersøger børns og unges erfaringer, oplevelser og perspektiver.

Unge bruger forskellige platforme til forskellige ting

Snapchat:
 Bruges til at kommunikere med hinanden 1-1 og i grupper. Bruges til at få nye venner og dating. Den mest brugte beskedtjeneste

Instagram:
 Bruges til underholdning, finde interessefællesskaber, skabe et personligt brand.

TikTok:
 Bruges primært til underholdning. Bliver også brugt til at vise sine egne holdninger og inddrage venner i det

Facebook:
 Bliver kun brugt til at følge med i udvalgte grupper og fællesskaber: postnummergrupper eller grupper der knytter sig til skole, uddannelse eller fritidsinteresser

Messenger:
 Bruges til at kommunikere 1-1 og i grupper. Mindre populær end Snapchat men dog stadig ganske udbredt.

F3:
 Et socialt medie, de unge bruger til at stille anonyme spørgsmål og have diskussioner, som kan være svære at have med venner, voksne eller i offentligheden.

Undersøgelsens hovedresultater

Sociale medier er fuldt integreret i de unges liv og kan være en beskyttende faktor...

- De unge skaber fællesskaber online, som inkluderer mange flere end det er muligt fysisk
- De får bekendtskaber online, som ofte bliver til venner og kærester.
- De unge udtrykker deres holdninger og værdier gennem deres brug af sociale medier og finder interessefællesskaber, som rækker ud over deres omgangskreds.
- For sårbare unge, som har det svært socialt, kan sociale medier være en stor hjælp.
- De unge taler også med hinanden om det, som er svært ved at være ung, i grupper af ligesindede, hvor samtalen foregår i øjenhøjde.

...det er ubehagelige online oplevelser og risikofaktorer desværre også...

Krænkelser

(Grov) mobning, grænseoverskridende adfærd og sproglige angreb er noget, alle har oplevet eller har været vidne til.

Mange piger oplever at modtage uønskede opfordringer til sugerdating og dick-pics. Deling af personlige (og intime) billeder har en del kendskab til og enkelte prøvet.

Misinformation

Oplevelsen af misinformation fylder ikke så meget.

Ekstreme miljøer

Gaming miljøet opleves som ekstremt ift. niveauet af sproglige angreb og hadtale.

En del piger er blevet eksponeret for selvskademiljøer

Alle ser had og racisme.

Død og krig fylder for unge, der følger med i verdens gang

Svindel

Alle har oplevet en eller flere forsøg på online-svindel

Særligt udbredt er falske webshops og konkurrencer

Enkelte har oplevet identitetstyveri

Nogle unge i undersøgelsen er mere udsatte i deres online liv end andre

- Racisme og had mod minoriteter fylder for dem, som selv tilhører en minoritet, men ikke hos majoriteten.
- Unge, der har det svært offline, har det også svært på de sociale medier.
- Unge, der tilføjer personer de ikke kender, har offentlige profiler eller som blander sig i den offentlige debat, oplever oftere at de udsættes for had og sproglige angreb, uønsket seksuel opmærksomhed mv.
- De unge på erhvervsrettede uddannelser oplever langt flere og forskellige former for krænkelser end de unge på det almene gymnasium.
- Unge, som følger med i krig og kriser, er mere udsatte for at blive eksponeret for voldsomme billeder, videoer og fortællinger.

De fleste mangler kort og kompas...

De unge i undersøgelsen:

- mangler en klar fornemmelse for, hvor grænserne for acceptabel, krænkende og ulovlig online adfærd er, når det foregår online.
- har en vis distance til deres online liv og ubehagelige online oplevelser, men samtidig beskriver de, at ubehagelige online oplevelser kan have (store) emotionelle konsekvenser.
- er i tvivl om, hvordan de skal håndtere ubehageligheder online og føler, at de *burde* kunne holde en distance til det. Oftest bliver svaret at ignorere, blokere eller slette problemerne.
- udtrykker også distance overfor, hvordan egen online adfærd kan have emotionelle konsekvenser for andre.

...og har en følelse af at stå alene med deres oplevelser

- Nogle af de unge taler med deres forældre om det, mange går alene med det.
- Det er ikke en selvfølge, at de unge taler med deres venner om ubehagelige online oplevelser.
- De unge mangler generelt kendskab til, hvor de kan henvende sig, og hvem de kan tale med - også selvom det handler om forhold på deres skole/uddannelse.
- Blandt de unge, som har oplevet at tage kontakt til deres folkeskole ang ubehagelige online oplevelser, er oplevelsen, at folkeskolen ikke tager online risici alvorligt, heller ikke selvom det omhandler situationer mellem eleverne.

Ekspertterne spejler de unges vurderinger

Ekspertterne i undersøgelsen vurderer, at:

- især mobning er gået fra groft til værre pga. sociale medier.
- sociale medier gør det sværere at nå de unge.
- de unge er begyndt at ignorere/negligere en del ubehagelige ting, de oplever online.
- de unge har brug for voksne, som ikke er deres forældre til at vejlede dem på sociale medier.
- der er behov for, at folkeskolen lærer børn og unge, hvordan man bruger sociale medier socialt, hvordan man konflikthåndterer digitalt.
- der er behov for, at faglige voksne er tættere på de unge digitalt

Eksposering

De fire online risici

Svindel

Misinformation

Ekstreme miljøer

Krænkelser

Svindel

Online-svindel er en del af hverdagen på sociale medier ifølge de unge.

De unge er generelt opmærksomme på svindel. De ved, hvad de skal se efter og tjekker anmeldelser og kommentarer af virksomheder, som forsøger at lokke dem.

En del har alligevel prøvet at blive svindlet.

Eksempler:

- En har oplevet af blive hacket fra sin Instagramprofil og fået sine data udleveret til et nigeriansk svindelnummer
- En har oplevet identitetstyveri
- En har fået hacket sin Facebookprofil
- En blev narret med en telefonregning, hvorefter bankkontoen blev tømt for penge.

”

”På Instagram er der altid et eller andet firma, som ‘leder efter ambassadører’, og det er jo fristende, hvis det er noget fedt. Men så er det altid ‘køb en eller to, og så sender vi en kasse, som du kan være ambassadør med’. Og det passer jo slet ‘ik.”

Krænkelser

Sproglige angreb

Mange unge oplever *hate* mod dem selv eller mod andre.

De unge oplever en hård tone i den offentlige debat men også blandt venner.

Det opleves næsten som en naturlov, at man taler grimmere til hinanden online.

Det kan være svært for de unge at vurdere emotionelle konsekvenser af sproglige angreb – både når de er modtagere og afsendere

Eksempler:

- En af de unge har en offentlig instagramprofil og oplever at få hate på sine opslag.
- Enkelte oplever, at både ukendte og kendte personer skriver ubehagelige beskeder privat til dem.
- Unge, der følger nyheder, oplever en hård tone i kommentarspor.
- Unge oplever at voksne angriber og mistænkeliggør unge i by- og postnummergrupper. En ekspert genkender dette fænomen og siger, de unge frygter, det kan eskalere til fysiske situationer.

”

“Dem, som skriver dårlige kommentarer, burde jo være børnene, men det er klart de ældre og dem, der har det godt og har familier og alt det der.”

”

“Generelt tænker jeg, at folk har personlige problemer, når de hater. Men det som irriterer mig er, at der er mange, som har en nederen holdning. Jeg har ikke noget sted at gøre af den vrede, som jeg føler, når jeg ser de ældre være sure og nederen omkring køn. Mest på Facebook smitter det af på mig. Det tænder mig helt af.”

Krænkelser Mobning

Online mobning er et stort problem, som de fleste stifter bekendtskab med, og som kan blive meget voldsomt for den enkelte.

Online episoder kan eskalere til fysisk vold.

Der opstår hele tiden nye måder, online mobning foregår på – fx F3.

De unge kan have svært ved at vurdere, hvornår noget er mobning, når det er online.

Eksperterne vurderer, at det er svært at se for voksne, og de unge holder det ofte for sig selv.

Eksempler:

- I en af grupperne giver fem ud af seks interviewdeltagere udtryk for, at de systematisk er blevet groft mobbet på sociale medier i deres folkeskoletid.
- Dem, der ikke selv har oplevet at blive mobbet, har tætte venner, der har.
- I en anden gruppe er enkelte på nuværende tidspunkt med i en gruppe, der er negativt rettet mod en skolekammerat.
- I en tredje gruppe er flere selv med i messengergrupper, hvor de brokker sig over deres klassekammerater, uden at de ser det som mobning.

Fra hverdagsmobning...

”

Mange gange har jeg ikke postet noget, fordi jeg var usikker på min selv. Eller sletter billedet bagefter. Vil folk tænke: hun er da grim eller mærkelig. Jeg er blevet dømt mange gange på min krop eller hvordan, jeg ser ud. De skriver, 'hold kæft du ser tyk ud' eller andre lede kommentarer. Havde en god kammerat, der begyndte på det.

..over mere systematisk udelukkelse

”

”Jeg lægger næsten aldrig noget op på SoMe, fordi jeg fik sms'er fra mine klassekammerater, der sagde grimme ting, hver gang jeg lagde noget op”

...til trusler og vold

”

”Jeg blev udelukket fra arrangementer, og der blev skrevet om mig på Messenger eller Snapchat, hvor de aftalte at gøre mig fortræd. De mobbede mig online og aftalte, hvad de skulle gøre ved mig. Mine forældre var reelt bange for, at jeg blev slået ihjel. Det endte med, at de overfaldt mig og brækkede min finger. ”

Seksuelle krænkelser

Næsten alle de interviewede piger er blevet udsat for seksuelle krænkelser på sociale medier.

Det er meget normalt at modtage uopfordrede seksuelle henvendelser og billeder.

De unge har svært ved at definere, hvornår noget er en krænkelse og er usikre på, hvornår deres egne (eller juridiske) grænser bliver overtrådt.

Eksempler:

- I en gruppe har fem ud af seks fået dick-pics ofte, og en får det næsten dagligt.
- I to af grupperne beskriver de unge det som helt almindeligt at blive kontaktet af ukendte mænd og opfordret til at sende nøgenbilleder eller dyrke sex mod betaling.
- Alle de interviewede har enten selv eller kender nogen, der har fået delt billeder af seksuel karakter mod deres vilje.
- En har fået stjålet sine billeder og mod sin vilje fået lavet en tinderprofil

”

“De tog billeder fra min Insta og lavede en fakeprofil på en platform for lesbiske.”

”

“Min fætter havde for sjov lavet en fake tinderprofil af mig – han havde brugt min Insta og Snap.”

”

“Den seneste måned er jeg blevet spurgt to gange af ældre mænd, om jeg vil være deres sugardate. Jeg tilføjer tit folk for at se, om jeg kender dem, og de spørger så, om jeg vil sugardate. Jeg bliver ikke påvirket af det. Vi blokerer og sletter”

“

” Jeg har fået alle mulige seksuelle billeder – også på sms – fra folk jeg ikke kender. Og de har sendt meget intime nudes af nogen, der skulle forestille mig, til min mor.”

”

“Der er også blevet taget billeder af os, da vi tog bad i idræt gennem et hul i væggen, og som blev sendt videre.”

Misinformation

"Det er vildt svært at skelne tingene fra hinanden [had, ekstremisme, misinformation], og jeg er ikke så god til at gætte det"

De unge har meget forskellige opfattelser af, hvad misinformation er, og de ved fleste ikke rigtig, hvad det er.

Størstedelen giver udtryk for ikke at have værktøjerne til at vurdere troværdigheden af artikler eller opslag på sociale medier.

Enkelte af de unge kan beskrive, hvordan man kan med kildekritik.

Ekstreme miljøer

Når vi spørger de unge, om de møder ekstreme miljøer, svarer de stort set alle sammen "nej".

Men når vi spørger ind til eksempler på ekstremt indhold, er mange unge stødt på det – særligt billeder, memes og videoer.

Størstedelen af de unge har set meget voldsomme ting som selvskade, dødsulykker, mord, hængning og halshugning på især TikTok og Instagram og i mindre grad på Facebook.

Eksempler:

- Racisme og had mod minoriteter er over det hele, men det påvirker mest de unge, som selv tilhører en minoritet. Alle ser det.
- Pigerne eksponeres for selvskademiljøer og -profiler.
- Gamingmiljøer opleves som meget hadefulde.
- Flere oplever lokale 'selvtægtsgrupper' på Facebook

”

”Jeg så en, der havde skåret hovedet af sin kæreste, sat det på en stav og gik med det på gaden. På Insta. Nogle gange anmelder vi det, men nogle gange hopper vi bare hurtigt videre.”

“

”Kan I ikke huske den der video, hvor der er en mand, der falder ud af en forlystelse? (...) Ad, den video var klam!”

”

”(...) Der var også ham der, der havde planlagt sit selvmord i en skov. Hvor der hang en løkke og alt muligt”

”

“En klassekammerat cuttede ved siden af mig. Superklamt. Og postede det så. Og fik masser af kommentarer, fordi folk syntes det var åndssvagt.”

”

“Jeg er selv blevet inviteret ind i en selvskadegruppe på Facebook. Jeg fulgte også en selvskade profil på Insta – det er det mest forfærdelige jeg nogensinde har set!”

”

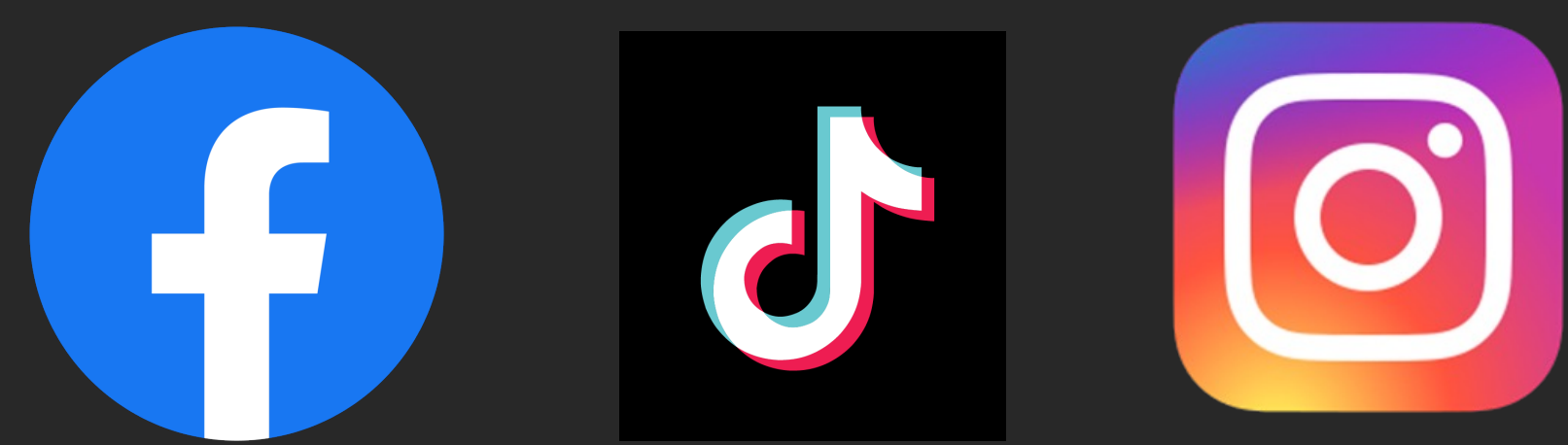
*“Tonen [på gamingplatforme] er sygt hård, og man lader sine frustrationer gå ud i gamet. Det er helt normalt at afgive dødstrusler i en tråd. Det sker hele tiden. Jeg er selv kommet til at gøre det, fordi alle gør det.
I gaming er det meget normalt.”*

Hvor er der utrygt?

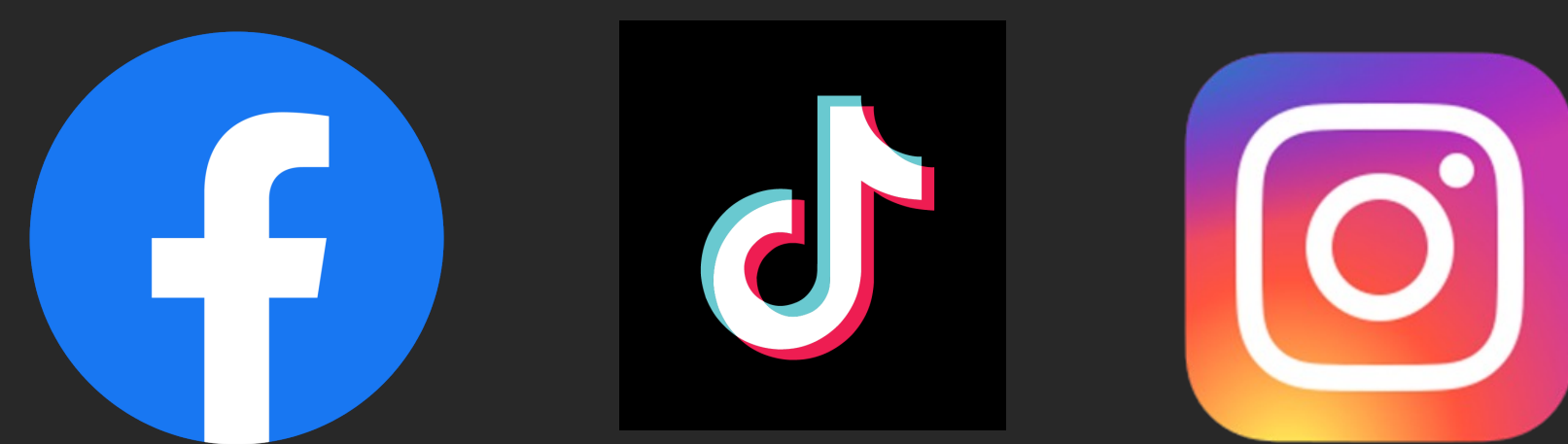

Oversigt over problemer og platforme

Svindel

Misinformation

Ekstreme fællesskaber og holdninger

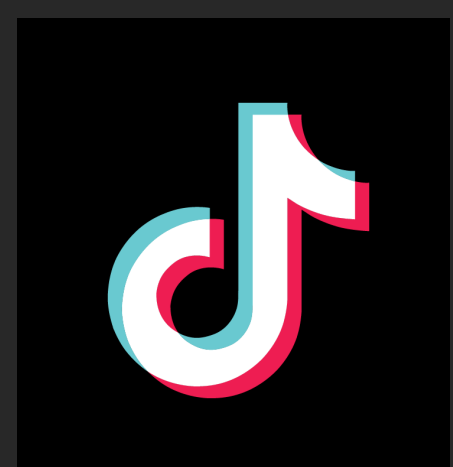
Mobning og krænkelser

Særlige udfordringer på de enkelte platforme

Postnummergrupper, hvor de unge bliver lagt for had og selvtægtsgrupper

Meget voldsomt indhold

Seksuelle krænkelser, selvskade

Mobning

Påvirkning

De unge mangler kort og kompas til at navigere på de sociale medier..

De unge i undersøgelsen:

- mangler en klar fornemmelse for, hvor grænserne for acceptabel, krænkende og ulovlig online adfærd er, når det foregår online.
- har en vis distance til deres online liv og ubehagelige online oplevelser, samtidig beskriver de, at ubehagelige online oplevelser kan have (store) emotionelle konsekvenser.
- udtrykker også distance overfor, hvordan egen online adfærd kan have emotionelle konsekvenser for andre.
- mangler viden om, hvordan de genkender og undgår misinformation

”

“Vi får tit at vide: du skal bare lade det gå ind af det ene og ud af det andet øre – bare glem det. Det siger influencere, som oplever hate.”

“

“Vi har også en gruppe med fire, og vi kommer da også til at tale lidt om andre. Jeg afreagerer lidt i gruppen: ej, nu har sgu personen smadret min taske ind i mig igen. Og så kan jeg godt dele det.”

”

“Vi ved faktisk ikke, hvad vi må og ikke må. Altså må man dele et nøgenbillede, man har fået af sin kæreste, hvis man nu bare viser det til sine venner på sin mobil, eller må man sende det i en sms?”

...og alle har en følelse af at stå alene med deres oplevelser

- De unge er i tvivl om, hvordan de skal håndtere ubehageligheder online, og de føler at, den *rigtige* måde at håndtere det på er ved at holde distance til det og ignorere det. Denne forståelse har de fra influencere.
- Oftest bliver svaret på ubehagelige oplevelser at ignorere, blokere eller slette problemerne.
- De unge oplever at folkeskolen ikke tager online risici alvorligt, heller ikke selvom det omhandler situationer mellem eleverne.
- Nogle unge taler med deres forældre om det, mange går alene med det.
- De unge taler ofte heller ikke med hinanden om deres online oplevelser, medmindre situationen er helt særlig (fx fører til en slåskamp på skolen).
- De unge griber meget sjældent ind, når de er tilskuere til ubehagelige situationer.

”

“Hele min klasse lavede en Snap-gruppe, hvor de hatede mig og ønskede, at jeg tog til udlandet. Nogle blev smidt ud af Snap-gruppen og blev så selv mobbeofre. På F3 fik jeg en dødstrussel, og det blev anmeldt. Hverken kommune eller skole gjorde noget ved det. Jeg vidste hvem, det var. Det stod på i fire år. Vi kontaktede ungerådgiver, psykolog og politi og de kontaktede skolen, men skolen gjorde ikke noget.”

“

Når det er mobning på sociale medier, er det holdningen: Det foregår i fritiden og derfor vil skolen ikke have noget at gøre med det. De kan ikke se det, så det må vi selv håndtere.

De [lærerne] siger ‘tal pænt på de sociale medier’... men det kommer ikke rigtig videre, og vi ved ikke hvem, vi skal gå til. Vi ved faktisk heller ikke, hvad vi må og ikke må.

”

Mellem femte og syvende er der vildt meget drama, og de voksne kunne godt være bedre til at snakke med de unge og tale dem til fornuft. Det, som vores søskende oplever nu, var det samme, vi oplevede, da vi selv var den alder.

**Afsluttende
konklusioner**

Sociale medier er et vilkår for de unges liv...

- De unge skaber fællesskaber online, som inkluderer mange flere end det er muligt fysisk
- De unge får nye bekendtskaber online, som kan føre til venskaber og forhold.
- De unge udtrykker deres holdninger og værdier gennem deres brug af sociale medier og finder interessefællesskaber, som rækker ud over deres omgangskreds.
- For de sårbare unge, som har det svært socialt, kan sociale medier være en stor hjælp.
- De unge kan tale med hinanden om det, som er svært ved at være ung, i grupper af ligesindede, hvor samtalen foregår i øjenhøjde.

...og de har brug for voksne

Selvom vi ofte omtaler de unge som 'digitalt indfødte', viser undersøgelsen, at der er brug for mere *voksenvejledning* i deres online liv og *af-individualisering* af problemløsningen.

Der er brug for:

- hjælp og oplysning til børn/unge om, hvad der udgør krænkelse, grænseoverskridende adfærd og ekstreme miljøer, og hvad man skal gøre, hvis man bliver udsat eller eksponeret for det.
- fortsat fokus på digital kildekritik.
- større digital tilstedeværelse af voksne, de unge kan tage kontakt til.
- indsats over for de voksne og ældres tone og adfærd over for de unge.

Litteratur

Udvalgt litteratur om børn og unges digitale liv

Børn & unges oplevelser med digitale krænkelser, Rambøll (2021): Undersøger digitale krænkelser bredt defineret og finder bl.a., at 42 pct. af børn og unge udsættes for disse. Den mest udbredte er grim tale, og den primære håndtering af det er blokering/ignorering.

Her er, hvad sociale medier gør ved unge (spoiler alert: Instagram gør dig ulykkelig), Zetland (2018): Gennemgår hvordan fire sociale medier, YouTube, Facebook, Snapchat og Instagram påvirker unges velbefindende.

Ny analyse om børn og unges erfaringer med ubehagelige oplevelser online, Mandag Morgen (2022): Kvalitativ undersøgelse der viser, at børn og unge oplever, at krænkelser og ubehagelige oplevelser online er udbredte og en præmis for det digitale. Disse oplevelser ignoreres typisk, men hvis oplevelserne bliver for slemme, så taler de med nogen, men ikke nødvendigvis forældrene.

Digitalt mediebrugs betydning for sociale relationer, fællesskaber og stress blandt børn og unge, Statens Institut for Folkesundhed (2020): Afdækker børn og unges trivsel og sundhed i et digitalt perspektiv, og finder eks., at kombinationen af online og offline mobning opleves mere skadeligt.

Kortlægning af viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge, Petersen & Peters (2020): Kortlægger forebyggelsesindsatser på samfunds-, lokal-, og individniveau samt i et uddannelsesperspektiv ift. Forskellige typer af ekstremisme online.

Unge kriminelle adfærd på nettet, Det Kriminalpræventive Råd (2018): Undersøger unges kriminalitets- og risikoadfærd on- og offline. Online kriminalitet hænger sammen med offline kriminalitet og risikoadfærd, lav trivsel og selvkontrol samt at være mand og gå i 9. klasse.

Børn og unges trivsel og brug af digitale medier, VIVE (2020): Kortlægning af børn og unges digitale adfærd og trivsel, som finder, at unge, der mistrives og/eller føler sig ensomme bruger mere tid digitalt end, der trives.

Hadefulde ytringer på Facebook, Institut for Menneskerettigheder (Februar, 2017): Belyser hadefulde ytringer på DR Nyheders og TV2 Nyhedernes Facebook. 15 % af kommentarerne er hadefulde, og retter sig primært mod religion og tro.

Mediernes udvikling i Danmark, Kulturministeriet (2021): Afdækker danskernes medieforbrug, herunder unge fra 12-18 år. Det er dem, der bruger mest tid på sociale medier – særligt YouTube, TikTok og Snapchat.